

ATLUNGSTAD BRENNERI: BEHANDLING AV VEGGMALERIENE SAMT DOKUMENTASJON AV DEKORFRAGMENTER

Stange kommune, Hedmark

Kaun, Susanne

Tittel Atlungstad Brenneri: Behandling av veggmaleriene samt dokumentasjon av dekorfragmenter Stange kommune, Hedmark	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 122/2017	Publiseringsdato 27.10.2017
	Prosjektnummer 1021063	Oppdragstidspunkt 14. – 24.8.2017
	Forsidebilde Veggmaleri «Drank» før (venstre del) og etter (høyre del) restaurering. Foto: NIKU/Kaun	
Forfatter(e) Kaun, Susanne	Sider 33 pluss vedlegg	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Susanne Kaun
Prosjektmedarbeider(e) Christine Løvdal, Ellen Hole
Kvalitetssikrer Ellen Hole

Oppdragsgiver(e) Atlungstad Brenneri

<p>Sammendrag</p> <p>Etter en befaring i 2013 ga NIKU behandlingsforslag for flere veggmalier som er bevart i Atlungstad brenneri. I 2014 utførte NIKU nødvendige strakstiltak på veggmaleriene i brennerikjelleren. Det aktuelle prosjektet omfattet de gjenstående konserverings- og restaureringsarbeider på veggmaleriene i brennerikjeller og maltlager, samt dokumentasjon av dekorfragmenter i maltlageret og utarbeidelse av forslag for behandling og presentasjon av disse. Veggmaleriene i brennerikjeller hadde mange skader i malingslaget, og overflaten var veldig skitten. Behandlingen omfattet konsolidering av malingslag, pussreparasjoner, rensing av overflaten og retusjering av skader og flekker, samt at veggen rundt motivet ble malt på nytt. Veggmaleriet i maltlageret «Drank» var stedvis tildekket med overmalingsrester, og hele veggfeltet var preget av mørke renner som har trukket inn i overflaten. Maleriet hadde også en del skader i overflaten. Behandlingen omfattet finavdekninger, pussreparasjoner, rensing av overflaten og retusjering av skader og flekker. Veggen rundt motivet ble kalket for å dekke til de skjemmende rennene. Dekorfragmentene i maltlageret ble dokumentert med fotografier og beskrivelser. Til tross for fragmentarisk bevaringstilstand har dekorfragmentene en historiefortellende verdi. NIKUs anbefalinger for videre tiltak og presentasjon omfattet finavdekninger i fire områder som kan stå fremme. De omliggende veggoverflatene kan males med maling som er brukt ellers i rommet, og NIKU anbefaler også å gjenskepe den malte fotlisten i maltlageret. Videre anbefaler NIKU å male de i dag hvite veggflatene på brennerikjellerens sydvegg i samme maling og farge som er brukt i malerienes bakgrunn. NIKU mener at med dette vil maleriene integreres bedre i rommet, og veggmaleriene vil ikke fremstå som «utklipp» på veggen, slik situasjonen er i dag.</p>
--

<p>Emneord</p> <p>1950-tallet, secco-maleri, kalkmaleri, oljemaleri, retusjering, rensing, konservering, restaurering, konsolidering (konservering), kasein</p>

Avdelingsleder

Ellen Hole

Innhold

1	Nøkkelinformasjon	7
2	Bakgrunn og formål	7
3	Rapport og dokumentasjon	7
4	Veggmalerier i brennerikjelleren «Styremedlemmene»	8
4.1	Beskrivelse av dekoren	8
4.2	Tilstand før behandling i 2017	9
4.3	Behandling	11
5	Veggmaleri i maltlageret: «Drank»	16
5.1	Beskrivelse av dekoren	16
5.2	Tilstand før behandling	17
5.3	Skadeårsaker	18
5.4	Behandling	18
6	Maltlageret – Dekorfragmenter på veggflater - Dokumentasjon og forslag til behandling/formidling	22
6.1	Lokalisering av dekorfragmentene	22
6.2	Felt A: Mann på tønne	23
6.3	Felt B: Blomsterranke;	24
6.4	Felt C: Malte vinduer, åkerlandskap og veiskilt;	26
6.5	Østvegg, veggflate bak vanntank	28
7	Anbefalinger for videre tiltak	31
7.1	Maltlager – behandling og presentasjon av veggdekorfragmenter	31
7.2	Maltlager: Behandling av veggene rundt dekorfelt	31
7.3	Brennerikjeller – maling av sydveggen	32
8	Råd om vedlikehold	32
9	Kilder	33

Vedlegg

- Vedlegg 1) Liste over anvendte behandlingsmetoder og materialer
- Vedlegg 2) Fotodokumentasjon før og etter behandling, 8 sider
- Vedlegg 3) Liste over anbefalte tiltak
- Vedlegg 4) Registrering av behandling 2017 – Brennerikjeller, østre veggmaleri
- Vedlegg 5) Registrering av behandling 2017 – Brennerikjeller, vestre veggmaleri
- Vedlegg 6) Registrering av behandling 2017 – Maltlager, veggmaleri «Drank»
- Vedlegg 7) Registrering av felt med dekorfragmenter

1 Nøkkelinformasjon

Objekter:	Veggmalerier «Styremedlemmer» i brennerikjelleri Kunstner: Rudolf Vie fra Vie gård på Stange Datering: 1950-1955
	Veggmaleri «Drank» i maltlageret Kunstner: ukjent, muligens Rudolf Vie Datering: trolig før 1955
	Veggdekor i maltlageret Kunstner: ukjent Datering: ukjent
Bygning:	Atlungstad brenneri
Etablert:	1855, flere ganger utvidet
Vernestatus:	Vedtaksfredet
Topografisk nr.:	Bf. 101
Besøksadresse:	Sandvikavegen 214, 2312 Ottestad

2 Bakgrunn og formål

18. desember 2013 var NIKU v/konservator Susanne Kaun på oppdrag fra Hedmark Fylkeskommune v/ antikvar Tore Lahn på befaring på Atlungstad brenneri for å se på flere veggmalerier og veggdekor, og gi tilbud for behandling av disse. I alt leverte NIKU fire tilbud med behandlingsforslag for de ulike veggmaleriene.¹ Tidligere i 2013 hadde konservator Jon Brønne gjort en tilstandsvurdering av veggmaleriene (Vel bevart!-rapport nr: 2/2013).

I juli 2014 utførte NIKU nødvendige strakstiltak på veggmaleriene i brennerikjelleren (NIKU oppdragsrapport 190/2014 med prosjektnr. 1020090).

I april 2017 fikk NIKU i oppdrag å gjennomføre de gjenstående konserveringstiltak, som da ble slått sammen til et prosjekt med nummer 1021063. Målet med prosjektet var å konservere og restaurere veggmaleriene i brennerikjeller og maltlager, samt å dokumentere dekorfragmenter i maltlageret og å utarbeide forslag for behandling og presentasjon av disse. Arbeidet på stedet ble utført av konservatorene Susanne Kaun, Christine Løvdal og Ellen Hole i perioden 14. – 24 august 2017

3 Rapport og dokumentasjon

Den foreliggende rapporten dokumenterer veggmalerienes tilstand før behandlingen og den utførte behandlingen samt anvendte materialer og metoder. En liste over anvendte materialer og metoder finnes i vedlegg 1. Helopptak før og etter behandling følger i vedlegg 2. Konsolidering av malingslag, kittinger og pussreparasjoner er kartlagt på rektifiserte foto (vedleggene 4 – 6). Bildene er tatt med digitalt kamera. Ut over de bildene som er vist i rapporten er flere bilder lagret hos NIKU, og et utvalg av bilder er gitt til oppdragsgiver som bildefiler.

For at rapporten kan stå for seg selv, er det gjengitt tekstdeler som allerede står i NIKU oppdragsrapport 190/2014.

¹ Tilbud sendt 20.12.2013 fra NIKU til Atlungstad brenneri (1000/13/574/Ska)

4 Veggmalierier i brennerikjelleren «Styremedlemmene»

4.1 Beskrivelse av dekoren

Figur 1 (øverst): Veggmaleri i brennerikjeller, vestre del. Tilstand etter behandling. Fotomontasje. Foto: NIKU 2107

Figur 2 (til venstre): Veggmaleri i brennerikjelleren, østre del, tilstand etter behandling. Foto: NIKU 2107

Datering

Veggmaleriene i brennerikjelleren ble malt i forbindelse med 100-årsjubileet for Atlungstad Brenneri i 1955². Dekoren ble utført i årene 1950- 1955 av Rudolf Vie fra Vie gård på Stange (Kyllingstad 2015, s. 33).

Plassering og areal

Veggmaleriene består av to deler, og var tidligere trolig adskilt fra hver andre med en lettvegg, som nå er fjernet. Maleriene dekker den øvre østre delen av sydveggen. Hele det dekorerte området måler 92 cm i høyden og ca. 950 cm i bredden (inkludert udekorert område der skilleveggen stod). Det ser ut til at ca. 3-5 cm av det opprinnelige maleriet er malt over med veggmaling. Den nedre kanten av veggmalerienes synlige del er fra 120 cm til 150 cm over gulvet.

Motiv

Brenneriets daværende bygninger og styrerepresentantene i ulike arbeidssituasjoner er fremstilt.

Det vestre veggmaleriet viser brenneriets bygninger og ulike arbeidsprosesser i et landskap. To personer er i forgrunnen, en stående og en sittende på en traktor (Figur 1). Det østre veggmaleriet viser en person sittende på traktor og en stående person med hest (Figur 2).

Nye observasjoner om maleteknikk

Som beskrevet i NIKU oppdragsrapport 190/2014 er maleriene malt på både sementholdig og kalkholdig puss, og motivet er malt på en lysegul bakgrunnsfarge. Nye observasjoner gir grunn til å tro at veggen var malt i en åpen malingstype, mens arealet med motivene er grunnet med en oljeholdig grunning oppå veggmalingen, men i samme farge eller transparent. Forskjellen i malingstype er ikke synlig, men kjennes når overflaten er fuktig, siden den mest åpne malingstypen suger mer vann, og fremstår mørkere.

² <http://atlungstadbrenneri.no/brenneriets-historie/> (2.12.2014)

Tidligere behandlinger

I 2014 er malingslagene blitt konsolidert, og områder i tilknytning til skadene er blitt renset.³ Det er ikke observert tegn på at veggmaleriene er behandlet før det.

Omgivelse

Rommet brukes i dag for arrangementer, og veggmaleriene er plassert i barområdet.

Figur 3: Brennerikjellerens sydvegg med veggmaleriene. Tilstand etter behandling. Foto: NIKU 2107

4.2 Tilstand før behandling i 2017

Begge veggmaleriene var støvete og skitne i overflaten. Enkelte steder var det skader i pussen, særlig langs øvre veggavslutning og i vestre del av vestre maleri rundt den tidligere døråpningen (Figur 4 og Figur 5)

I det østre maleriet var det flere og til dels ganske store avskallinger i maleriet og bakgrunnen (Figur 8). Vi kunne også observere oppskallinger i malingslaget. Oppskallingene fantes både i tidligere konsoliderte områder, og i områder som ikke ble konsolidert ved behandlingen i 2014 (Figur 9 og Figur 10). Imidlertid holdt konsolideringen fra 2014 de fleste steder veldig godt.

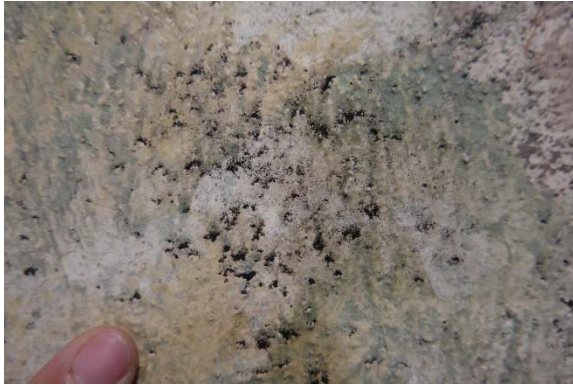

Figur 4: Detalj i vestre veggmaleri. Overflaten er veldig skitten. Tilstand før behandling. Foto: NIKU 2107

Figur 5: Detalj i vestre veggmaleri. Overflaten er veldig skitten. Tilstand før behandling. Foto: NIKU 2107

³ NIKU oppdragsrapport 190/2014

Figur 6: Detalj i vestre veggmaleri. Skitt har satt seg fast rundt sandkorn. Tilstand før behandling. Foto: NIKU 2107

Figur 7: Detalj i vestre veggmaleri. Avskalling. Tilstand før behandling. Foto: NIKU 2107

Figur 8: Detalj i østre veggmaleri. Dette området har blitt delvis rensert i 2014. Flere og til dels store avskallinger i dekoren og i bakgrunnen. Det sitter igjen en del skitt på overflaten, særlig i bakgrunnen. Tilstand før behandling i 2017. Foto: NIKU 2107

Figur 9: Detalj i østre veggmaleri. Oppskalling. Tilstand før behandling i 2017. Foto: NIKU 2107

Figur 10: Detalj i østre veggmaleri. Oppskalling. Tilstand før behandling i 2017. Foto: NIKU 2017

4.3 Behandling

For omfang og lokalisering av de enkelte tiltak se registrering av behandling (vedleggene 4 og 5).

Pussreparasjoner

Skader i puss ble utbedret med kalkmørtel blandet av våtlesket kalk og sand i blandingsforholdet 1:3, hvorav sanden var blandet av 2 deler grov sand og 1 del fin sand. Dypere hull ble fylt i to lag med puss. Mørtelen ble fylt inn med spatler, og pussoverflaten ble skåret og glattet.

Figur 11: Detalj i vestre veggmaleri. Pussreparasjoner (piler). Foto: NIKU 2017

Figur 12: Detalj i østre veggmaleri. Pussreparasjoner (pil). Foto: NIKU 2017

Figur 13: Figur 14: Detalj i østre veggmaleri. Flere større pussreparasjoner langs øvre og venstre kant av maleriet. Foto: NIKU 2017

Konsolidering av malingslag

Løs maling ble konsolidert med *Lascaux medium for Konsolidering*. Dette er et spesialutviklet konsolideringsmiddel bestående av en vandig akryl-copolymer-dispersjon. Middelet danner en transparent og elastisk film, har gode aldringsegenskaper og trenger godt inn under malingsflak.⁴ Konsolideringsmiddelet ble anvendt ufortynnet, det vil si med en bindemiddelandel på 25 % dispergert i vann.

Middelet ble påført med pensel og sprøyte slik at væsken trakk inn under flakene. Bindemiddeloverskudd på dekoroverflaten ble fjernet med fuktete bomullsdotter. Så ventet man inntil flere timer før de behandlede flakene ble forsiktig presset ned mot overflaten med varmeskje. Middelet

⁴ Produktbeskrivelse: http://www.deffner-johann.de/lascaux-medium-fuer-konsolidierung-250-ml.html?__store=shop_en&__from_store=shop_de

var da tilnærmet tørt, og varmen regenererte materialets klebeegenskaper. Det ble brukt en varmeskje ved ca. 70 °C, og silikonbelagt folie (*Melinex*) beskyttet overflaten under prosessen.

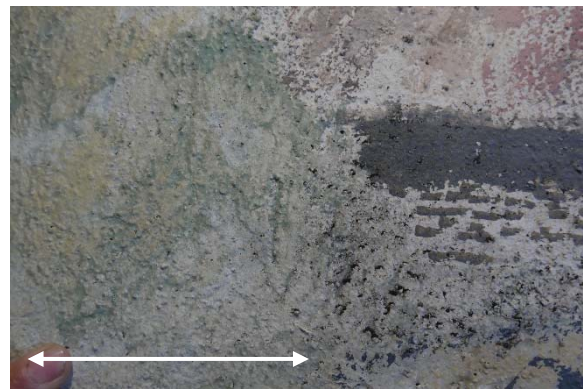
Rensing

Det østre veggmaleriets overflate ble rensed med bomullsdott fuktet med en blanding av vann og etanol. Bomullsdotten ble forsiktig rullet over overflaten.

Denne rensemetoden ga ikke tilfredsstillende resultat ved det vestre veggmaleriet. Her ble overflaten rensed med varmt vann tilsatt noen dråper mild såpe (*Sunlight*). Det ble brukt myke børster for å løse skitten som satt ekstremt godt. Overflaten ble etterrensed med rent vann og mikroporøs spesialsvamp med ekstrem sugsevne (*Blitz-fix*). Dette gjorde at det lå igjen minimalt med fukt på overflaten. Skitt som satt igjen i fordypninger, og som ikke lot seg fjerne med børste og vann ble rensed bort med bomullsdotter fuktet med en blanding av vann og etanol.

Figur 15: Veggmaleriet rensed med myk børst. Foto: Foto: NIKU 2017

Figur 16: Detalj i vestre veggmaleri under behandling. Området i venstre side av bilde er rensed (pil). Foto: NIKU 2017

Figur 17: Vestre veggmaleri, midtre avsnitt under behandling. Avsnitt til venstre for pilen er rensed. Foto: NIKU 2017

Kitting

Små skader og sprekker i malingslaget ble kittet med *Modustuc*, en kittmasse basert på kaliumkarbonat, bariumsulfat og polyvinylacetat⁵ tilsatt kvartsmel og finkornet sand for å gi kittingen

⁵ Produktinformasjon <http://www.talasonline.com/Modostuc>

en pusslignende overflatestruktur (Figur 20). Blandingsforholdet mellom *Modustuc*-pulver og tilslag var ca. 4:1:1, og vann ble tilsatt etter behov.

Kittmassen ble påført med spatel, og kantene ble pusset på nivå med fuktete bomullsdotter.

Nymaling av veggen rundt motivene

De svært skadete og misfargete områdene i bakgrunnen av det østre veggmaleriet samt enkelte misfargete områder i vestre del ble malt med en konvensjonell murmaling (*Ambiance silkematt, Nordsjö*) i en farge som er tilpasset malerienes bakgrunnsfarge. Da det ikke fantes en NCS-fargekode som passet perfekt ble fargetonen blandet av maling med NCS-kodene S 0907-Y30R og S 0907-Y10R, ca. 1:1, og justert med naturlig umbra.

For å trekke sammen de to maleriene, ble den umalte stripen etter den tidligere skilleveggen også malt med samme maling.

For å dempe overgangen fra motivene til de nymalte områdene ble overgangssonen rundt motivene behandlet med en tynn lasur av retusjeringsmediet *Meimeri-Restauro*, en harpiks-basert retusjeringsmaling.

Figur 18: Østre veggmaleri under behandling. Det er gjort pussreparasjoner, veggen rundt motivene er malt, avskallinger er grunnet og sprekker er kittet. Foto: NIKU 2017

Retusjering

Avskallinger i motivet og mørke flekker ble grunnet med maling av samme type og farge som ble brukt for nymaling av veggen rundt motivene, se ovenfor.

Kittinger, flekker og småskader ble retusjert med en harpiksbasert retusjeringsmaling (*Maimeri Restauro*). Dette er et malingsmedium som i motsetning til oljemaling kan fjernes med løsemidler etter den er tørket, og den gulner mindre enn oljemaling. Overflateglans kan tilpasses ved å tilsette malingen mer eller mindre dammarfernis.

Retusjene ble utført på en tilnærmet rekonstruerende måte, det vil si at dekoren ble gjenskapt der den manglet, og i den grad det var mulig, uten å gjenskape noe ukjent.

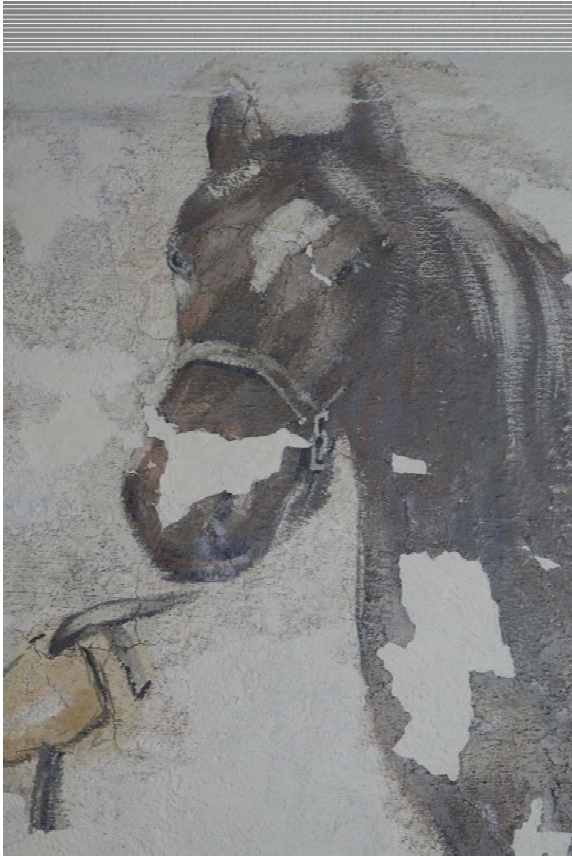
Figur 19: Detalj i østre veggmaleri etter behandling i 2014. Foto: NIKU 2014

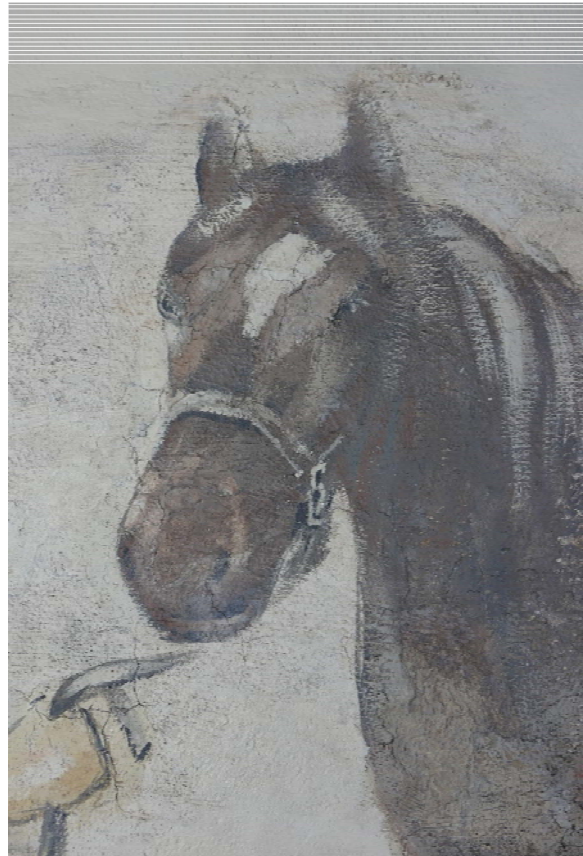
Figur 20: Samme utsnitt som i Figur 19 etter konsolidering, kitting og grundering av avskallinger. Foto: NIKU 2017

Figur 21: Samme utsnitt som i Figur 19 og Figur 20. Tilstand etter behandling, inkludert retusjering. Foto: NIKU 2017

Figur 22: Detalj i østre veggmaleri etter konsolidering, kitting og grundering av avskallinger. Foto: NIKU 2017

Figur 23: Samme utsnitt som i figur til venstre etter behandling, inkludert retusjering. Foto: NIKU 2017

Figur 24: Detalj i vestre veggmaleri før behandling . Foto: NIKU 2017

Figur 25:
Samme
utsnitt som
i figur Figur
24 etter
behandling,
inkludert
retusjering.
Foto: NIKU
2017

5 Veggmaleri i maltlageret: «Drank»

5.1 Beskrivelse av dekoren

Figur 26: Veggmaleriet «Drank» i maltlageret. Tilstand etter behandling i 2017. Foto: NIKU 2017

Figur 27: Brenneriets maltlager sett mot syd. Pilen viser plassering av veggmaleriet. Bildet ble tatt før veggmaleriet ble behandlet. Foto: NIKU 2014

På maltlagerets sydvegg mellom østre inngang og trapp, er det malt en okse som står ved siden av et fat. Over fatet er det skrevet «DRANK» i blå farge.

Maleriet er malt på en kalket vegg, og maleriets underlag består av flere lag med puss, kalkslemming og kalk. Maleriets maling har god vedheft, og det kan se ut som om et vandig bindemiddel er blitt brukt, muligens kasein. Det ser ut som det er brukt ublandete pigmenter i blått, grønt, brunt og rødt.

Veggmaleriet måler ca. 120 cm i høyden, og 210 cm i bredden. Maleriets nedre kant er cirka 90 cm over gulvet.

Rommet ligger i produksjonsdelen, og under produksjonen har rommet meget høy relativ luftfuktighet ifølge Atlungstad brenneris ansatte. Maltlageret er også et rom hvor besøkende vil oppholde seg og gå gjennom.

Det har hittil vært ukjent når og av hvem motivet ble malt. Våre observasjoner tyder på at det var Rudolf Vie som malte oxen med fatet. Vi ser likhetstrekk i utførelsen og den raske streken mellom dette maleriet og veggmaleriene i brennerikjelleren. Oksemotivet er trolig malt tidlig enn maleriene i brennerikjelleren. Stikkekontakten som ha blitt montert senere og over motivet ser eldre ut enn fra 1955. Vie er født i 1932, og var i så fall veldig ung da han muligens malte denne veggdekoren. (Kyllingstad, 2015, s, 18)

5.2 Tilstand før behandling

Flere steder er det skader i pussen, og noen steder er puss løs (bom), gjerne langs kantene av pussutfall. Malings- og kalklag har flere større skader og flere hakkespor, trolig etter avdekkingsforsøk.

Mange skjemmende, mørke renner trekker seg fra himlingen, nedover veggen og over motivet. Rennene dekker nesten hele veggen, og skitten har trukket inn i kalklagene.

Det er mange rester av overmalingen igjen på vegg- og malerioverflaten. Overmalingen ser ut til å være plastmaling. Overmalingen har stort sett mistet vedheftet og skaller av, og den tar med seg noe av malingslaget. Deler av motivet mot søndre inngang (oksens hode) er dekket med sementpuss.

Den søndre døråpningen er fra senere tid, og deler av motivet har blitt ødelagt da døren ble satt på plass. En stor pussreparasjon nedenfor motivet er utført i sementholdig puss. Utbedringen har skjedd etter 2014.

Figur 32: Veggmaleriet «Drank». Tilstand før behandlingen i 2017. Foto: NIKU 2017

5.3 Skadeårsaker

Den skjemmende, sorte misfargingen i rennene ser ut til å være svartesoppvekst på grunn av fuktighet, og har trukket langt inn i overflaten. Det fuktige romklima i produksjonsfasen har trolig også påvirket tilstanden betraktelig.

Maleriet har over mange år vært tildekket av maling, og ombygninger har ødelagt deler av dekoren.

5.4 Behandling

For omfang og lokalisering av de enkelte tiltak se registrering av behandling (vedlegg 6).

Avdekninger

Overliggende malinger, kalklag og pusslag ble fjernet mekanisk med skalpell og kniv. Malingslaget var ømfintlig, og det var ikke mulig å unngå små mekaniske skader, til tross for omhyggelig arbeid.

Skadeomfanget ble akseptert med tanke på at det kunne bringes frem flere detaljer, så som deler av oksens hode og brenneriets bygninger i bakgrunnen.

Det ble også fjernet overliggende plastmaling fra den ensfargete veggoverflaten. Dette for å skape et homogent og egnet underlag for den påfølgende kalkingen. Kalk vil ha dårlig vedheft til plast og man ønsker en mest mulig diffusjonsåpen flate.

Figur 28: Detalj i veggmaleriet «Drank». Skader i kalklag er grunnet med kalkslemming. Foto: NIKU 2017

Figur 29 (til venstre): Detalj i veggmaleriet «Drank». Tilstand etter fjerning av overmalinger og overliggende puss langs høyre bildekant. Både oksens hode og brenneriets bygning helt øverst i bilde kom frem under avdekningen. Foto: NIKU 2017

Pussreparasjoner

Skader i puss ble utbedret med kalkmørtel blandet av våtlesket kalk og finkornet sand i blandingsforholdet 1:3. Dypere hull ble fylt i flere lag med puss. Mørtelen ble fylt inn med spatler, og pussoverflaten ble skåret og glattet.

Grundering av skader i kalklag

Dypere skader i kalklaget ble grunnet med en kalkslemming blandet av våtlesket kalk, finknust kalk (*Rollovit*), kvartsmel og vann i blandingsforhold (volum) 2:1:1:2. Slemmingen ble påført med pensel og i flere lag. Slemmingsfargen passet godt til den opprinnelige kalkfargen i bakgrunnen, og ikke å pigmentering var ikke nødvendig.

De mørkeste rennene i motivet ble også grunnet med slemming, da det er vanskelig å retusjere over mørkt underlag.

Rensing

Rennene ble forsøkt fjernet med rensesvamper, mekanisk med børster av ulik hardhet og med glassfiberpenn. Ingen av metodene førte til et tilfredsstillende resultat, men rennene i motivet kunne dempes med glassfiberpennen til et akseptabelt nivå.

Behandling av bakgrunnsarealet

Veggfeltet rundt og inntil motivet ble kalket på nytt, da det ikke var mulig å rense arealet for de mørke og betydelig skjemmende rennene.

Rennene og mørke flekker ble grunnet med kalkslemming (se side 19) for å dempe kontrasten mot den hvite veggoverflaten. Slemmingen kan legges på i tykkere lag, og har en større dekkevne enn ren kalkmelk.

Veggfeltet rundt motivet og ned til den malte fotlisten ble kalket fire ganger med pigmentert kalkmelk blandet av våtlesket kalk og vann i blandingsforholdet 1:4. Det er tilsatt bløtlagte tørrpigmenter (naturlig umbra, rød og gul oker) for å tilpasse fargen den opprinnelige brukne hvite veggfargen. Fotlisten kan males av maler/håndverker (se side 31).

Figur 30: Veggmaleri et «Drank». Tilstand etter avdekninger og grundering av skader og mørke flekker. Vegg rundt motivet er kalket tre ganger, og de skjemmende mørke rennene er blitt mindre synlig. Foto: NIKU 2017

Retusjering

Kittinger, renner, flekker og småskader ble retusjert med kalkkaseinmaling og tørrpigment. Kalkkaseinmaling ble laget av melkeproduktet *Kesam*, en type ferskost laget av syrnet melk, iblandet våtlesket kalk i blandingsforhold (volum) 5:1. Ved tilsetning av kalk til melkens ostestoff oppstår et bindemiddel som tørker vannfast. Mediet ble så tilsatt bløtlagt tørrpigment og tynnet med vann, slik at bindemiddelandelen i malingen ikke blir for sterk.

Retusjene ble utført på en tilnærmet rekonstruerende måte, det vil si at dekoren ble gjenskapet der den manglet, og i den grad det var mulig, uten å gjenskape noe ukjent.

Det ble valgt kasein som bindemiddel for retusjering, da vannløselige bindemiddel som gouache eller akvarell trolig ikke ville tåle den høye luftfuktigheten maleriet er utsatt for under produksjonsfasen. Kalkkaseinmaling er vannfast, men likevel åpen som kalkmaling er, slik at vann i strukturen kan fordampe gjennom malingslaget uten å skade den.

Figur 31: Detalj i veggmaleriet «Drank». Tilstand etter rensing, grundering av skader og tre lag med kalk på veggen rundt motivet. Foto: NIKU 2017

Figur 32: Samme utsnitt som i bilde til venstre. Tilstand etter behandling samt retusjering. Foto: NIKU 2017

Figur 33: Detalj i veggmaleriet «Drank». Tilstand etter rensing, grundering av skader og tre lag med kalk på veggen rundt motivet. Foto: NIKU 2017

Figur 34: Samme utsnitt som i bilde til venstre. Tilstand etter behandling samt retusjering. Foto: NIKU 2017

Figur 35: Veggmaleriet «Drank». Tilstand etter rensing, grundering av skader og fire lag med kalk på veggen rundt motivet. Foto: NIKU 2017

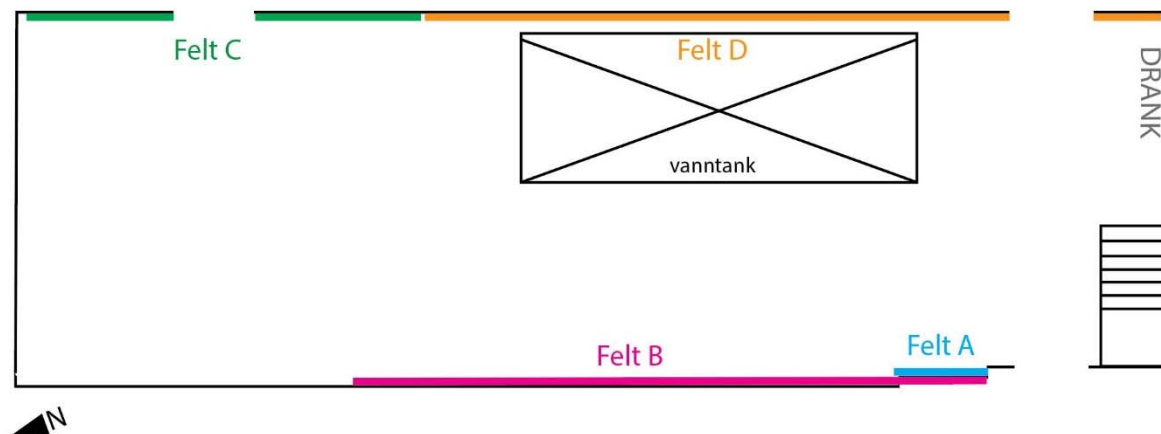
6 Maltlageret – Dekorfragmenter på veggflater - Dokumentasjon og forslag til behandling/formidling

6.1 Lokalisering av dekorfragmentene

Utover veggmaleriet «Drank» på sørsiden er det funnet dekorfragmenter på to av veggene i maltlageret, øst- og vestveggen. Nordveggen er nymalt.

Vi har delt områdene med dekorfragmenter i fire felt A; B, C og D (Figur 36 og vedlegg 7).

- Felt A: Mann på tønne; vestvegg, nord for dør
- Felt B: Blomsterranke; vestvegg, over bjelke
- Felt C: Malte vinduer, åkerlanskap og veiskilt; østvegg, nordre del
- Felt D: Dekorfragmenter; østvegg, søndre del (bak vanntank, og ved siden av døren)

Figur 36: Planskisse av brenneriets maltlager med plassering av fire felt med dekorfragmenter. Planskissen er kun til illustrasjon, og er ikke målbar. Tegning: NIKU/Susanne Kaun 2017

Figur 37: Maltlager, vegg mot vest med felt A – Mann med tønne, til venstre i bilde; og dekorfelt B – blomsterranker, øverst i bilde. Fotomontage. Foto: NIKU 2017

Figur 38: Maltlager, vegg mot øst med felt C – Åkerlandskap og veiskilt. Fotomontage. Foto: NIKU 2017

6.2 Felt A: Mann på tønne

Plassering

Vestvegg, nord for dør.

Motiv

Dette dekorfeltet viser fragmenter av en dekor som man kan tenke seg at har forestilt en mann som sitter på en tønne med akevitt, muligens etter forbilde av Lysholms reklamefigur, gutten på kaggen.

Figur 39: Felt A – Mann med tønne. Foto: NIKU 2017

Figur 40: Lysholms reklamefigur, gutten på kaggen. Fotograf: ukjent, kilde: Wikipedia

Bevaringstilstand

Dekoren ligger på en nokså tykk slemming, og under dette er det en rekke kalklag. Malingen er ikke vannløselig og peker i retning av kasein som bindemiddel. Den har et matt, noe laserende uttrykk (det er ikke oljemaling og ikke limfarge). Fargene er holdt i blått, sort, gult og grønt. Dekoren er svært nedbrutt og kun fragmenter er bevart. Det runde omrisset av en tønne er imidlertid fortsatt tydelig og dekoren har verdi som historiefortellende element.

Det er ikke mulig å hente frem noe særlig mer av dekoren, siden kalklaget som dekoren ble malt på i all hovedsak har gått tapt. Det sitter imidlertid en del senere malingslag igjen på deler av dekorens overflater og disse er det mulig å fjerne. Det gjøres oppmerksom på at dette ikke er mulig uten at det blir enkelte små hakk og malingsrester som ligger igjen i fordypninger i fargelagene, slik at flatene vil fremstå som noe nedbrutte etter avdekking.

Figur 41: Detalj i felt A. Det er kun få dekorrester igjen. Foto: NIKU 2017

Anbefaling:

Selv om dekoren er svært fragmentarisk bevart, har den verdi som historiefortellende element.

NIKU anbefaler at en konservator fjerner skånsomt restene av nyere malingslag som ligger utenpå bevart dekor. Øvrige flater som ikke har dekor renses for løst materiale. For øvrig beholdes feltet som det er uten ytterligere oppmaling.

For formidlingens del anbefaler NIKU å hjelpe betrakteren med å vise et bilde fra «Gutten på kaggen», f. eks. ved å montere et skilt med tekst og bilde ved siden av veggfeltet.

6.3 Felt B: Blomsterranke;

Plassering

Vestvegg, over bjelke.

Motiv

Det vertikale feltet mellom stålbjelke og himling er delt i tre avsnitt og er malt med ranke- og blomsterdekor.

Bevaringstilstand

Det ligger mange kalklag under dekoren, som også her sannsynligvis er malt med kasein. Fargene er holdt i rødt, gult og grønt. De fremstår relativt svakt og mye av fargen har sannsynligvis gått tapt i det overliggende lag har flasket av. Dekoren er stedvis skjult under to lag med overflatebehandling som i

dag fremstår som fullstendig sorte (svertesopp, skitt).

Figur 42: Maltlager, Felt B – søndre del. Foto: NIKU 2017

Figur 43: Maltlager, Felt B – midtre del. Foto: NIKU 2017

Figur 44: Maltlager, Felt B – nordre del. Foto: NIKU 2017

Det er mulig å fjerne overliggende sorte lag mekanisk, men de sitter meget hardt til underlaget og avdekking er vanskelig uten at fargelagene går tapt. Etter avdekking vil bakgrunnen være lys og dekoren vil komme tydeligere frem som en bord.

Det nordligste avsnittet (nord for panelt takluke) har i liten grad bevart dekor og de fargerestene som er igjen fremstår som lite lesbare.

Anbefaling

NIKU anbefaler at en konservator avdekker de sorte lagene som ligger utenpå dekoren i søndre og midtre del (sør for panelt takluke), slik at man får en lys bakgrunn og feltene fremstår som mer homogene. Det gjøres oppmerksom på at det ikke er mulig å beholde all dekor som i dag ligger under de sorte lagene, men at noe vil gå tapt ved avdekkingen.

På det nordligste avsnittet (nord for panelt takluke) fjernes løs maling og feltet overmales i sin helhet, med samme type maling som på øvrige vegger i rommet. Arbeidet kan utføres av maler/håndverker.

Figur 45: Detaljbilde som viser dekoren med blomst etter avdekking i midtre del. Foto: NIKU 2017

6.4 Felt C: Malte vinduer, åkerlandskap og veiskilt;

Plassering

Østvegg, nordre del, på begge sider av døren.

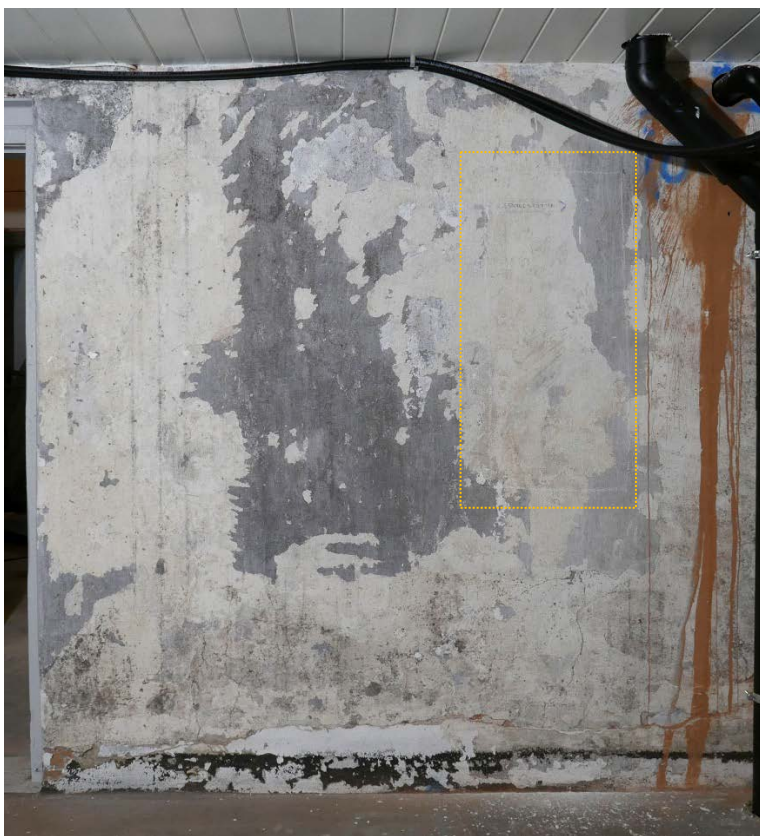
Motiv og bevaringstilstand

Disse to veggfeltene, på hver side av døråpningen har malt dekor som opprinnelig har dekket store deler av feltene. Der ser ut som om det er malte vindusåpninger med utsikt ut over landskapet.

Veggfeltet nord for døråpningen viser et åkerlandskap med fjell og blå åser i bakgrunnen. Feltet syd for døråpningen viser rester av et landskap med et veiskilt til «Stange Brænderi».

Figur 46: Felt C – nord for døråpning. Markeringen viser kikkhull 1, hvor det vises et malt vindu med utkikk over åkerlandskaper. Avgrensning av malt vindu tilsvarer i format det gjenmurte opprinnelige vindu. Foto: NIKU 2017

Figur 47: Felt C – syd for døråpning. Markeringen viser utsnitt fremstilt i bilde til høyre med kikkhull 2. Foto: NIKU 2017

Figur 48: Detalj fra bilde til venstre. Kikkhullet som viser et veiskilt er markert med kritt. Foto: NIKU 2017

Bevaringstilsand

På det nordligste feltet har det opprinnelig vært en vindusåpning som har blitt murt igjen. Dekoren ligger på en sementholdig grå puss på den gjenmurte delen og kun her (ikke utenfor vinduet). Den ser ut til å være malt på et kalkholdig lag, og er malt med samme type maling som på tidligere omtalte felter (antatt kasein) i brunt, blått, rødt og gult. Fargene er svake og nedbrutte, men man ser tydelig et åkerlandskap med fjell i blå åser i bakgrunnen. En rekke steder ligger det et sort (skittent) overflatelag utenpå dekoren. Dette laget er stedvis meget fast integrert i underlaget og dermed umulig å fjerne uten at dekoren går tapt.

Materialbruk og teknisk tilstand i veggfeltet sør for døråpning tilsvarer feltet på den andre siden av døren, men motivene er vanskeligere å lese.

Figur 49: Detalj i felt C, nord for døråpning. Dekorester ligger på en finkornet puss som ligger i den gjenmurte vindusåpningen. Det er tegnet en linje med kritt langs kanten av vindusutsnittet for å indikere feltet som ikke skal overmales. Foto: NIKU 2017

Anbefaling

NIKU anbefaler at de lesbare områdene i dekoren beholdes som *kikkhull* i en ellers malt veggflate. To utsnitt (kikkhull) bør bevares: 1) hele det malte vindusfelt nord for døråpningen og 2) et mindre rektangulært felt med «veiskiltet» sør for døråpningen. Disse er markert med kritt på veggen, og er kartlagt på foto (vedlegg 7).

I disse to områdene anbefales det at en konservator avdekker den overliggende sorte malingen i den grad det er mulig, og at de feltene der den sitter for hardt til underlaget males i en bunnfarge som harmonerer med dekoren for øvrig (lys beige).

Veggen rundt kikkhullene males med samme type maling som brukes på øvrige veggflater i rommet. Det gjøres oppmerksom på at det er behov for mørtelreparasjoner i enkelte områder utenfor dekoren. Arbeidet kan utføres av maler/håndverker.

6.5 Østvegg, veggflate bak vanntank

Plassering

Østvegg, søndre del, bak vanntanken og på begge sider av søndre døråpningen.

Motiv og bevaringstilstand

På østveggenes søndre del er det kun enkelte dekorfragmenter og fargespor bevart, som bekrefter at den delen av veggen også var dekorert. Det var imidlertid ikke mulig å tolke restene, og vi vet ikke hva som var fremstilt.

Materialer og teknikk tilsvarer øvrige veggflater i rommet. Dekoren ligger her på en nokså tykk slemming, denne slemmingen har flere underliggende kalklag (tilsvarende mannen på tønne).

Figur 50: Maltlager, østvegg, søndre del, med vanntanken foran. Foto: NIKU 2017

Figur 51: Maltlager, østvegg, søndre del med blikk bak vanntanken. Foto: NIKU 2017

Figur 52: Maltlager, østvegg med veggarealet rundt søndre inngang. Foto: NIKU 2017

Dekoren er meget fragmentarisk og med liten lesbarhet. Det har ikke vært mulig å gjenkjenne motiver, kun fargespor er observert. Blått, grønt, rønt og sort. Det ligger rester av malingslag utenpå dekoren som dels flasser og dels er hardt festet til underlaget (som ellers).

Figur 53: Detalj fra østveggen bak vanntanken. Blå malingsrester. Foto: NIKU 2017

Figur 54: Detalj fra østveggen mellom vanntank og søndre dør. Man skimter røde malingsrester. Foto: NIKU 2017

Figur 55: Detalj fra østveggen mellom vanntank og søndre dør. Man skimter røde malingsrester. Foto: NIKU 2017

Anbefaling

NIKU anbefaler at hele området i felt D overmales med samme type maling som brukes på øvrige veggflater i rommet. Forut for oppmaling må løs maling fjernes, for eksempel med stålbørste. Hvis man ved denne prosessen finner ytterligere dekor kan man vurdere flere «kikkhull», men dette anses som lite sannsynlig. Arbeidet kan utføres av maler/håndverker.

7 Anbefalinger for videre tiltak

7.1 Maltlager – behandling og presentasjon av veggdekorfragmenter

Dekorfragmentene i maltlageret har en historiefortellende verdi, særlig *mannen på tønna* og *åkerlandskapene og veiskilt*. NIKU anbefaler at enkelte dekorfelt bevarer og presenteres slik at disse er lesbare.

NIKU har definert fire dekorfelt som har bevart lesbar dekor, og som bør behandles av konservator:

- 1) *Mannen på tønna*, vestvegg nord for døråpning (felt A),
- 2) De to søndre felt med blomsterdekor langs med himling, vestvegg (felt B)
- 3) Malt vindusfelt nord for døråpningen, merket med kritt, østvegg nord for nordre døråpning (kikkhull 1 i felt C)
- 4) Rektangulært felt med «veiskiltet», merket med kritt, østvegg sør for nordre døråpning (kikkhull 2 i felt C)

NIKU anbefaler at en konservator fjerner skånsomt overmalingsrester på de definerte dekorfeltene, samt at maling som ikke lar seg fjerne i disse områdene dekkes i en bunnfarge som harmonerer med dekoren for øvrig (se også anbefalinger i kap. 6.2, 6.3 og 6.4, samt vedlegg 7 - registrering av felt med dekorfragmenter).

Konservatoren bør markere tydelig kikkhullene på østveggen nordre del, nord og sør for nordre døråpning, slik at det ikke er tvil om hvilke områder som *ikke* skal overmales.

Antatt arbeidsmengde for konservator vil være et ukesverk.

7.2 Maltlager: Behandling av veggene rundt dekorfelt

Veggoverflatene

Veggoverflater rundt dekorfeltene og vegger uten dekor kan males med maling som ellers er brukt i rommet.

Malingsarbeidene omfatter følgende områder (se også vedlegg 7 med kartlegging av områder som skal males):

- Østveggen: Hele veggen bortsett fra to områder med bevart og lesbar dekor, nord og sør fra nordre døråpning (kikkhull, felt C). Disse områdene skal være tydelig markert av konservator. I tvilstilfeller tas kontakt med NIKU. (se kap. 6.4 og vedlegg 7)
- Vestvegg: Det nordligste felt mellom himling og bjelke, altså feltet som ligger nord for panel takluke.
- Sydvegg, vest for veggfelt med veggmaleri «Drank»

Malararbeidet i felt C (østvegg, nord og sør for nordre døråpning) bør utføres etter at dekorfeltene er behandlet og konservator har gjort tydelig hvilke områder ikke skal overmales.

Fotlist

Flere steder i maltlageret finner man spor etter en malt fotlist. Denne malte fotlisten var 13 cm høy og trolig malt med sort oljemaling.

NIKU anbefaler å rekonstruere fotlisten på alle vegger. Det vil si det males en 13 cm høy sort stripe langs nedre del på alle vegger. Det kan brukes oljemaling eller samme type maling som benyttes på øvrige veggflater.

Malingsarbeidene kan utføres av maler/håndverker.

Figur 56: Maltlager. Detalj fra østveggen nedre del med spor etter en malt sort fotlist. Foto: NIKU 2017

7.3 Brennerikjeller – maling av sydveggen

NIKU anbefaler å male de i dag hvite veggflatene på brennerikjellerens sydvegg - det vil si nedenfor og vest for maleriene - i samme maling og farge som er brukt i malerienes bakgrunn. NIKU mener at med dette vil maleriene integreres bedre i rommet, og veggmaleriene vil ikke fremstå som «utklipp» på veggen, slik situasjonen er i dag.

Det kan brukes vanlig murmaling for oppmaling av sydveggen, for eksempel *Ambiance silkematt* (Nordsjö). Fargetone: S NCS 0907-Y10R og S NCS 0907-Y30R blandet i forhold 1:1. Det anbefales å gjøre opptaksprøver og eventuelt justere fargen om nødvendig slik at fargetonen passer godt til malerienes bakgrunnsfarge.

8 Råd om vedlikehold

Veggmaleriene bør ikke røres, og det bør ikke brukes fukt på overflaten.

Veggmaleriene er sårbare. Mekanisk påkjenning kan føre til skader i maling og puss. NIKU anbefaler at gjenstander plasseres ikke for nært inn til veggmaleriene.

Det østre veggmaleriet i brennerikjeller har hatt omfattende problemer med løs maling, og enkelte steder måtte malingen som ble konsolidert i 2014 behandles på nytt i 2017, samt at malingen hadde løsnet enkelte nye steder. Årsaken til dette er trolig fukt, samt at malingen ligger på sementpuss med en latent saltproblematikk. Det kan ikke utelukkes at malingen løsner enkelte steder også i fremtiden pga den pågående fuktproblematikken i brennerikjeller. NIKU anbefaler derfor at det østre veggmaleriet sjekkes regelmessig for nye skader.

Under feltarbeidet observerte NIKU at inneklimate i brennerikjelleren fortsatt er fuktig, og at gulvet under gulvmattene holder på fukt. Derfor anbefaler NIKU å plassere store møbler, så som skap i god avstand fra veggen for å oppnå bedre luftsirkulasjon og klima for disse delene av veggen.

Gulvmattene som er lagt utover gulvet i barområde bør skiftes mot et gulvbelegg som er mer diffusjonsåpent, eller fjernes i de områdene som er fuktig. Dette for å gi gulvet mulighet til å tørke.

9 Kilder

Vel bevart!-rapport nr: 2/2013, Jon Brønne (2013): B.f.101. Stange. Atlungstad Brenneri. Veggmalier. Tilstandsbeskrivelse og forslag til tiltak

NIKU oppdragsrapport 190/2014, Susanne Kaun (2014):

Røyne Kyllingstad (2015): Rudolf Vie – en stangesokning alle hedmarkinger burde være stolt av. I: Terje Moshaug (red.). *Gammalt frå Stange og Romsdal – 2015*. Utgitt av Stange Historielag, 2015, Flisa Trykkeri AS, s. 18 - 37

Vedlegg

Vedlegg 1) Liste over anvendte behandlingsmetoder og materialer

Vedlegg 2) Fotodokumentasjon før og etter behandling, 8 sider

Vedlegg 3) Liste over anbefalte tiltak

Vedlegg 4) Registrering av behandling 2017 – Brennerikjeller, østre veggmaleri

Vedlegg 5) Registrering av behandling 2017 – Brennerikjeller, vestre veggmaleri

Vedlegg 6) Registrering av behandling 2017 – Maltlager, veggmaleri «Drank»

Vedlegg 7) Registrering av felt med dekorfragmenter

Vedlegg 1) Liste over anvendte behandlingsmetoder og materialer

Atlungstad brenneri, veggmalier i brennerikjeller og maltlager

Tiltak	Metode	Produkt (produsent)	Materialtype	Blanding	Behandlet område
Puss-reparasjon	Mørtelblanding påført med murskje og spatel	Rødvig kulekalk; Sand (0-0,5 mm, Einar Stange A/S) og Kronhøj mørtelsand (Skandinavisk Jura A/S)	Våtlesket kalk; kvartssand	Kalk :sand-grov : sand-fin Ca. 1:2:1 (volum)	Enkelte steder, brennerikjeller og maltlager
Konsolidering av maling	Påført med spisspensel, sprøyter og kanyler	Medium for konsolidering, LMK (Lascaux)	Findispers, vandig akryl-kopolymerisat-dispersjon	Ufortynnet	Brennerikjeller, østre del
Rensing	Bomullsdott fuktet med blanding av vann og etanol rulles forsiktig over overflaten.	Etanol, vann		Ca. 1:1	Brennerikjeller, østre del
Rensing	Renset med varmt, mildt såpevann og myk børst, etterrenset med vann og spesialsvamp	Sunlight (Lilleborg) Blitz-fix (bestilt hos Deffner&Johann, Tyskland)	Nøytral såpe; mikroporøs polyvinylalkohol-svamp		Brennerikjeller, vestre del
Kitting	Kittmasse påført med spatel og pusset på nivå med fuktet bomullsdott	Modostuc, (Plasveroi International);	Polyvinylacetat og kalsiumkarbonat med noe bariumsulfat	Blandet med kvartsmel og finkornet sand; Modostuc-pulver : kvars mel : sand-fin ca. 4:1:1	Brennerikjeller
Retusjering	Maling påført med spisspensel	Restauro (Maireri)	Harpiksbasert retusjeringsmaling	Tynnet med en blanding av dammar og White spirit	Brennerikjeller
Nymaling	Maling påført med pensel	Ambiance silkematt (Nordsjö)	Vanntynnet murlaming	NCS S 0907-Y30R NCS S 0907-Y10R, tilsatt pigment	Brennerikjeller
Grundering i skader	Kalkslemming påført med pensel	Rødvig kulekalk; Rollovit (Lhoist)	Våtlesket kalk; finknust kalk	Kalk, Rollovit, kvartsmel og vann i blandingsforhold (volum) 2:1:1:2	Maltlager «Drank»
Kalking	Påført med malerkost i fire lag	Rødvig kulekalk;	Våtlesket kalk	Blandet med vann i blandingsforhold (volum) 1:4	Maltlager vegg rund motivet «Drank»,
Retusjering	Påført med pensel	Kesam (Tine); Rødvig kulekalk; Tørrpigmenter	Ferskost laget av syrnet melk ; Våtlesket kalk	Kesam og kalk i blandingsforhold (volum) 1:5; tynnet med vann	Maltlager «Drank»

Vedlegg 2) Fotodokumentasjon

Veggmalerier i brennerikjeller, østre maleri. Helopptak. Tilstand før behandling (2014).
Foto: NIKU/Kaun 2014

Veggmalerier i brennerikjeller, østre maleri. Helopptak. Tilstand etter behandling
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, østre maleri. Detalj. Tilstand før behandling (2014).
Foto: NIKU/Kaun 2014

Veggmalerier i brennerikjeller, østre maleri. Detalj. Tilstand etter behandling
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, østre del. Tilstand før behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, østre del. Tilstand etter behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, midtre del. Tilstand før behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

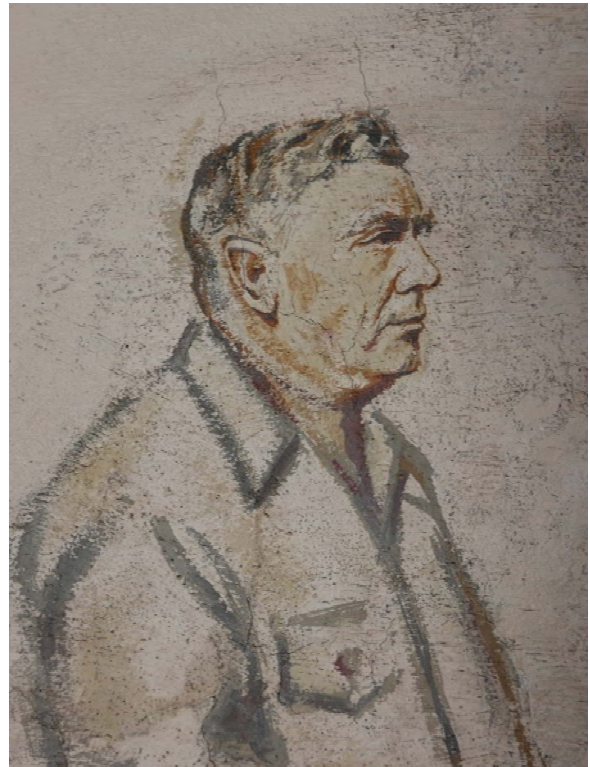
Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, midtre del. Tilstand etter behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, vestre del. Tilstand før behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmalerier i brennerikjeller, vestre maleri, vestre del. Tilstand etter behandling.
Foto: NIKU/Kaun 2017

Veggmaleriene i brennerikjeller. Detaljer med daværende styremedlemmenes portretter slik de befinner seg i maleriet fra øst (øverst til venstre) til vest (nederst til høyre). Tilstand etter behandling. Foto: NIKU/Kaun 2017

Maltlager. Veggfelt med veggmalерier «Drank». Tilstand før behandling. Foto: NIKU/Kaun 2017

Maltlager. Veggfelt med veggmalерier «Drank». Tilstand etter behandling. Foto: NIKU/Kaun 2017

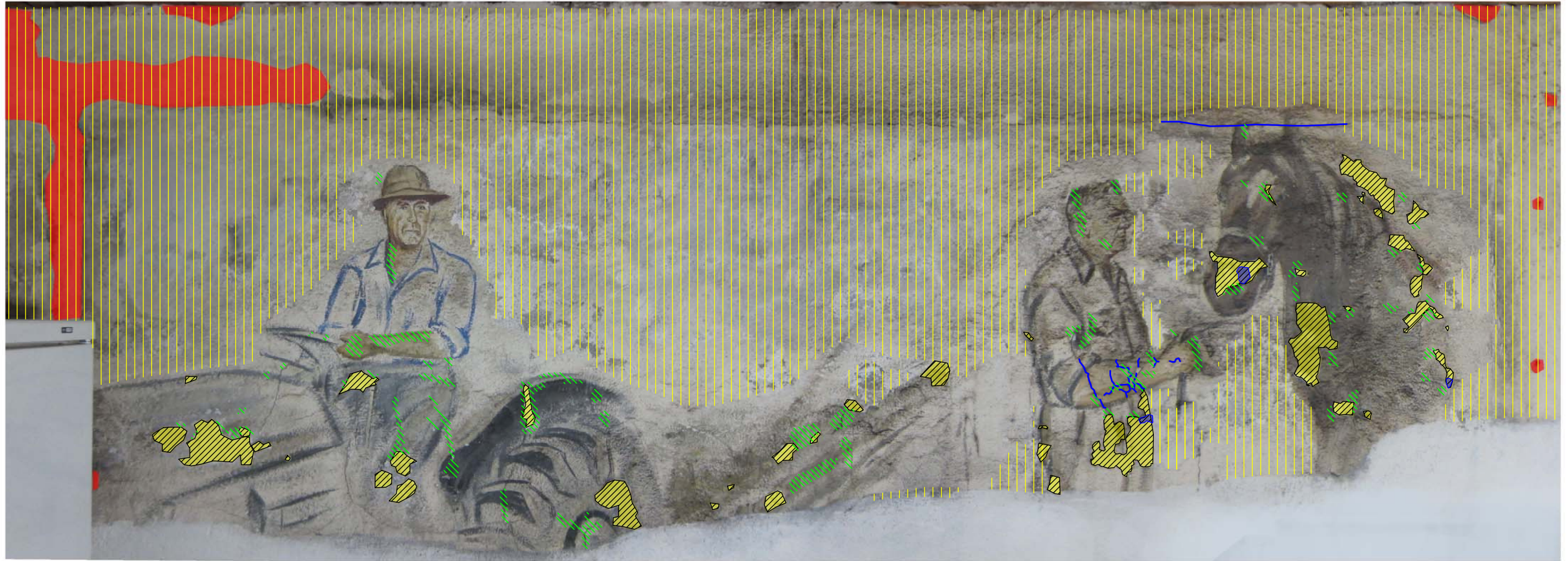
Maltlager. Veggmalierier «Drank». Tilstand før behandling. Foto: NIKU/Kaun 2017

Maltlager. Veggmalierier «Drank». Tilstand før behandling. Foto: NIKU/Kaun 2017

Vedlegg 3) Liste over anbefalte tiltak

Post	Tiltak	Beskrivelse	Utførende
1	Behandling av veggdekorfragmenter i maltlager	<ul style="list-style-type: none"> Overmalingsrester fjernes skånsomt på de definerte dekorfeltene (se vedlegg 7) Maling som ikke lar seg fjerne i disse områdene dekkes i en bunnfarge som harmonerer med dekoren for øvrig Kikkhullene på østveggen nordre del markeres tydelig. 	Konservator
2	Maling av veggene rundt dekorfeltene i maltlager	<p>Det males (se vedlegg 7)</p> <ul style="list-style-type: none"> Østveggen: Hele veggen bortsett fra to områder med bevart og lesbar dekor, nord og sør fra nordre døråpning (kikkhull, felt C). Disse områdene skal være tydelig markert av konservator, og bør utføres etter at dekorfeltene er behandlet. I tvilstilfeller tas kontakt med NIKU. Vestvegg: Det nordligste felt mellom himling og bjelke, altså feltet som ligger nord for panelt takluke. Malararbeidet i felt C (østvegg, nord og sør for nordre døråpning) Materiale: Maling og farge som er brukt ellers i rommet 	Maler/ håndverker
3	Maling av fotlist i maltlageret	<ul style="list-style-type: none"> Maling av fotlist på alle vegger Utforming: 13 cm høy stripe på nederste del av veggen og langs med gulvet Farge: sort Materiale: oljemaling eller maling som er brukt ellers i rommet 	Maler/ håndverker
3	Brennerikjeller – Maling av sydveggen i brennerikjeller	<ul style="list-style-type: none"> Maling av de i dag hvite veggflatene på brennerikjellerens sydvegg - det vil si nedenfor og vest for maleriene Materiale: murmaling <i>Ambiance silkematt</i> (Nordsjö) Farge: NCS S 0907-Y10R og S 0907-Y30R blandet i forhold 1:1. Det anbefales å gjøre oppstrøksprøver og eventuelt justere fargen 	Maler/ håndverker

- Konsolidering av malingslag med LMK
- Pussreparasjon, kalkpuss 1:3
- Kitting i skader (Modostuc)
- Kitting i sprekker (Modostuc)
- Maling av bakgrunn (murmaling)
- Grunning (murmaling) og retusj (Restauro, Meimeri)

Atlungstad brenneri Stange Hedmark	Østre veggmaleri Brennerikjeller, sydvegg Datert til 1950 - 1955
Registrering av behandlingen 2017	
 Norsk institutt for kulturminneforskning	NIKU oppdragsrapport 122/2017 - vedlegg 4 NIKU prosjektnr.: 1021063 Feltarbeidsperiode: 14. - 24. august 2017 Registrering på stedet: Susanne Kaun, Christine Løvdal Utarbeidet av Susanne Kaun

 Pussreparasjon, kalkpuss 1:3

 Kitting i sprekker (Modostuc)

 Maling av bakgrunn (murmaling)

 Grunning (murmaling) og retusj (Restauro, Meimeri)

Atlungstad brenneri
Stange
Hedmark

Vestre veggmaleri
Brennerikjeller, sydvegg
Datert til 1950 - 1955

Registrering av behandlingen 2017

NIKU
Norsk institutt for
kulturminneforskning

NIKU oppdragsrapport 122/2017 - vedlegg 5
NIKU prosjektnr.: 1021063
Feltarbeidsperiode: 14. - 24. august 2017
Registrering på stedet: Susanne Kaun, Christine Løvdal
Utarbeidet av Susanne Kaun

 Fjerning av overmalinger og overliggende puss

 Pussreparasjon, kalkpuss 1:3

 Grunning i skader (kalkslemming)

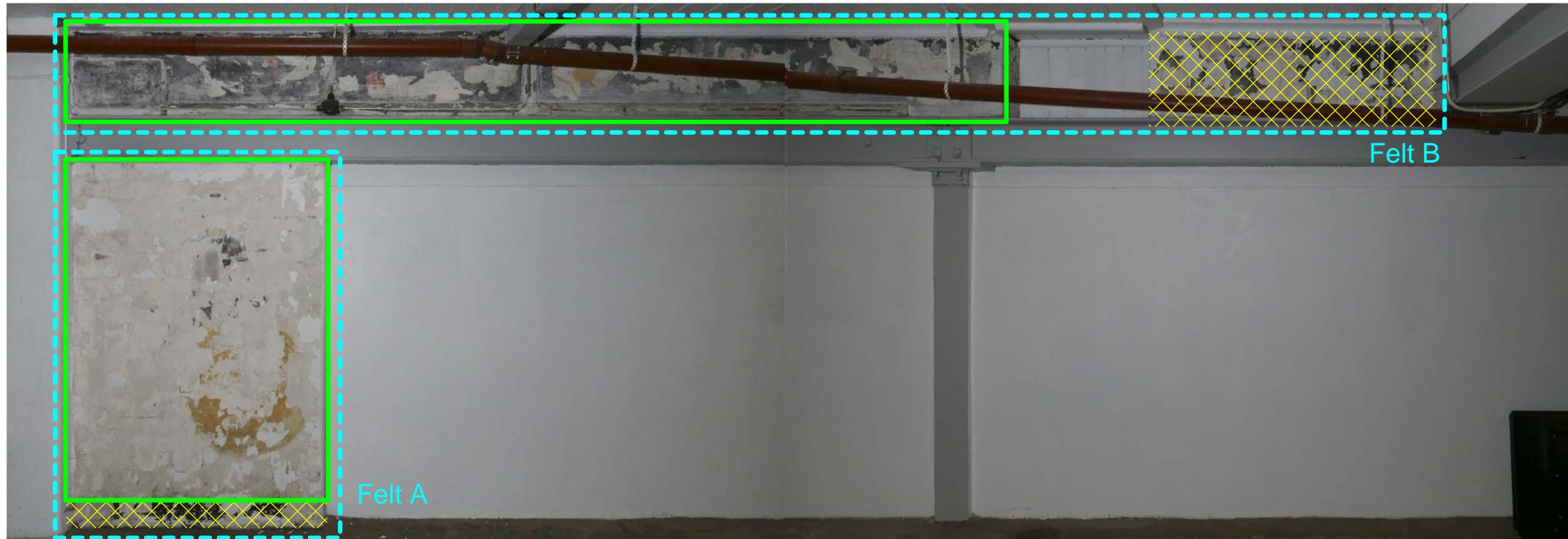
 Kalking (pigmentert kalkmelk)

 Retusjering (kaseinmaling)

Atlungstad brenneri Stange Hedmark	Veggmaleri "Drank" Maltlager, sydvegg
--	--

Registrering av behandlingen 2017

 Norsk institutt for kulturminneforskning	NIKU oppdragsrapport 122/2017 - vedlegg 6 NIKU prosjektnr.: 1021063 Feltarbeidsperiode: 14. - 24. august 2017 Registrering på stedet: Susanne Kaun Utarbeidet av Susanne Kaun
--	---

- Felt med dekorfragmenter
- Dekorfelt som NIKU anbefaler at stå fremme (behandles av konservator)
- Områder som kan males med veggmaling (kan utføres av maler/håndverker)

Atlungstad brenneri Stange Hedmark	Dekorfragmenter i maltlageret Østvegg, nordre del (bilde øverst) Vestvegg (bilde nederst)
---	--

Registrering av felt med dekorfragmenter

 Norsk institutt for kulturminneforskning	NIKU oppdragsrapport 122/2017 - vedlegg 7 NIKU prosjektnr.: 1021063 Feltarbeidsperiode: 14. - 24. august 2017 Registrering på stedet: Susanne Kaun og Ellen Hole Utarbeidet av Susanne Kaun
--	---

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 122/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00